

MILOSLAV KUSÝ
OPSÁNO
OD ŽIVOTA

OPSÁNO OD ŽIVOTA

Miloslav Kusý

PÍSMENA NA TRATI

Není žádným tajemstvím, že během let se v našem jazyce tvoří nová slova nebo se přejímají z cizích jazyků. Staré, málo užívané výrazy postupně upadají v zapomenutí, popřípadě získají nový význam a vstanou z mrtvých.

Kdo dnes ví, co to byla loktuše, hrst'ovka, klapoklidez nebo lepší příští? Nedávno jsem po dlouhé době zaslechl slovo štucl. To byl takový chlupatý tunýlek pro ruce. V zimě ho nosila děvčata zavěšený na provázku. Hřál, ale na klouzačce byl nebezpečný jako ruce v kapsách. *Loktuše* byla plachetka, ve které se nosila tráva králíkům, *hrst'ovka* byl žací stroj na obilí. Životně důležitý byl *klapoklidez*. Kdo ho neměl, nemohl od života nic moc očekávat. Byla to lidová zkratka slov **kladný poměr k lidově demokratickému zřízení**. Doplnoval se do žádostí o cokoli, do posudků z pracoviště, přihlášek ke studiu, prostě všude.

Lepší příští bylo zaklínadlo. Všechnen lid naší země o něj usiloval, avšak neuvědomoval si, že co je příští, je nedosažitelné. Setrval tak někde mezi horším minulým a rájem na zemi, jak si ideu lepšího příštího představoval. Zvyšoval úsilí, mnohdy se ho téměř dotýkal konečky prstů, ale pokaždé se mu vysmeklo a zůstalo navždy fatou morgánou budoucnosti.

Zapomenutých slov je bezpočet. Zrovna tak i jmen. Dnes neběhá lidem po zádech mráz, když uslyší jméno třeba Josefa Vissarionoviče Stalina nebo Lavrentije Pavloviče Beriji. Ti dva měli palce na tepu

života v Sovětském Svazu i v celém socialistickém táboře. Byli to paranoici, kteří v celé oblasti svého vlivu rozpoutali hon na čarodějnice, jaký nemá v historii obdoby. Ze strachu o své postavení likvidovali každého, kdo se jim zdál podezřelý. To mohl být kdokoli. Nedůvěřovali nikomu, báli se jeden druhého, možná i sami sebe. Ze strachu, že v zrcadle uvidí nepřítele, si Josef Vissarionovič nechával zastříhovat knír kremelským lazebníkem.

Kdo v jejich době neměl správný proletářský původ, musel si dávat dvojnásobný pozor, aby nešlápl vedle. Jako Vendelín Krupka. Základní školu opustil v době, kdy hysterické ovzduší podezíravosti bylo tak přehuštěné, že se téměř nedalo dýchat. Na studia nemohl ani pomyslet. Rodiče si vydělávali na skromné živobytí ve vlastním krámku na kraji města. Bylo to z ruky do úst, sotva k uživení rodiny. Jenže to mělo zásadní nedostatek. Dělali sami na sebe, čili nebyli proletáři. Bohužel i další dnes zapomenuté výrazy, jako na příklad třídní boj, byly tehdy živé až až. *Třídní boj*, to nebyla žádná pranice v 6.B o právo beztretně tahat blondárou Kristýnku za copánky. Byla to řež na život a na smrt. Vendelín v té době vstupoval do života jako podezřelá osoba. Nečekaly na něho otevřené brány škol a učilišť. Naopak, dveře se zavíraly.

Naštěstí byl po válce nedostatek pracovních sil k obnově zdevastovaného hospodářství. Nouze byla tak velká, že do některých odvětví ekonomiky byly vyhlášeny náborové akce. Na naléhavé výzvy ústředních orgánů se Vendelín přihlásil k železnici. Tím vzbudil dojem, že u něho došlo k samovolnému utvoření klapoklidezu. Byl to však pouhý prelud vyvolaný poctivým a

zodpovědným přístupem k práci. Nikoho nenapadlo, že by mohl mít rád své povolání bez politického podtextu. Železnice se stala jeho druhým domovem. Vyrůstal z něho nádražák tělem i duší. Ač nevyučení a bez škol, stoupal na profesním žebříčku výš a výš jen díky příčinlivosti a vlastní šikovnosti.

V době úmrtí Josefa Vissarionoviče Stalina a poté, co Nikita Sergejevič Chruščov vytáhl na jednání politbyra pistoli z kapsy rychleji než Lavrentij Pavlovič Berija, se kolo dějin se natočilo jiným směrem. A Vendelín vypravil na trať svůj první vlak. I když dva největší zloději východního bloku zmizeli ze scény, strach, nedůvěra, tajné pikle a zákulisní machinace v boji o moc pokračovaly setrvačností dál. NKVD v sovětském Rusku a STB u nás ještě dlouho rejdlily po křivolakých cestách vyhledávání virtuálního nepřítele.

Vendelín trvale zakotvil na malém nádražíčku jako výpravčí. Rudé barvě, předkládané národu jako symbol krve prolité bojovníky za svobodu, se neklaněl. Nebránilo mu to však v tom, aby si denně nasazoval na hlavu červenou čepici výpravčího ani ve vstupu do Československé strany národně socialistické. Vlaky pak řádně a bez malérů neodbavoval soudruh výpravčí, nýbrž bratr Vendelín. Vláda lidu byla velkorysá. Bratra mu nezazlívala. Toho, kdo na ni pracoval a neremcal, nechávala jakž takž dýchat. Pokud nedošlo k maléru.

V březnu roku 1954 přivezl národní podnik KOVOMONT na nádraží psací stroj Consul. Byl určen k odeslání do nově vzniklého úřadu s okresní působností kdesi na Moravě. Psací stroj spočíval v těžkém litinovém rámu, který ho měl chránit před úrazem.

Sedmašedesátiletý pracující důchodce František Voříšek byl sice ještě kus chlapa, ale k naložení tohoto monstra na čtyřkolový drážní vozík si vyžádal pomoc. Pomohl mu osobně výpravčí Vendelín. Bylo třeba, aby se stroj dostal na nástupiště před příjezdem osobního vlaku 3405, který už vyjel z předchozí stanice. František přidal ještě další zásilky a vyjel s vozíkem ze skladu. Z polí doléhalo houkání. František zrychlil. Na druhé nástupiště to bylo přes koleje a nerovný terén.

Vlak minul semafor a závory. Znovu zahoukal. Rachot se blížil. František zpanikařil, chtěl si nadjet a stočil oj doleva. Vozík poslušně reagoval, ale přehnal to. Ztratil rovnováhu a povážlivě se naklonil. František ho s vypětím sil udržel na kolech, jen psací stroj se s žuchnutím odporoučel na beton.

V tu chvíli kráčel po nástupišti důstojně s výpravkou v pod paždí Vendelín. Za zády mu to bouchlo. Leknutím nedůstojně vyskočil do dvaceticentimetrové výše, ale rychle se vrátil do ctihodného postavení a bleskově vyhodnotil situaci.

Díky rámu ušel stroj pohromě. Pouze neukázněná písmena se po nárazu uvolnila z klávesnice a rozběhla se do všech stran. Vendelín odložil výpravku, položil do prachu červenou čepici, symbol vlastní důležitosti, a začal do ní sbírat litery. Čísi ochotné ruce mu přispěchaly na pomoc. Když vlak přihlmozil, stál vozík přesně na místě, kde zastavuje poštovní vagon. Zásilky byly naloženy, jen psací stroj chyběl. Několik písmenek se objevilo u kolejnice ve šterku. Bylo třeba je posbírat.

„Ten stroj pošleme později. Nejdřív ho někdo musí zkontrolovat a dát do pořádku,“ utěšil Vendelín nešťastného Františka poté, co dal vlaku znamení k odjezdu. Hluboce se předklonil a opatrně sejmul z hlavy čepici, pod kterou měl ukryta posbíraná písmena.

„Bylo to ale o fous,“ ulevil si penzista František. „Měl jsem štěstí, že se to nevyklopilo rovnou před lokomotivu.“ Vděčně pohlédl na Vendelína, ale vzápětí ho opět přepadly obavy.

„Kdo to teď ale dá do richtiku? Jestli se ta mašina polámala, ani nemusíme hledat zbytek abecedy.“ S těmi slovy přihodil do čepice B a dvojité W.

„Co jste dělal před duchodem,“ zeptal se Vendelín.

„Frézaře v ČKD. Proč?“

„Pro nic. To už je jedno. O psacím stroji určitě nemáte ani páru.“

„To nemám, ale napadlo mě, že bychom ho mohli svěřit našemu údržbářovi. Ten se vyzná ve všem. Umí opravit vodovod, vymalovat, vyměnit pojistky, proč by nemohl dát do pořádku psací stroj? Tihle hoši si poradí se vším!“

Vandelín se zamyslel. Něco na tom bylo. „Tak mu to tam zavezte. Ať ho prohlídne a hlavně ať vrátí písmena na svá místa. Kdo se v tom má vyznat.“ Ještě jednou důkladně prohlédli okolí místa činu a přepočítali klávesy i posbíraná písmena. Nechybělo nic!

Pepa Marek přijal neobvyklou zakázku bez mrknutí oka. Nikdy by nepřiznal, že něčemu nerozumí. Spoléhal na to, že vždycky přijde věcem na kloub. Nechal si vysypat hromádku odpadlých znaků do krabičky od šroubků, obešel stroj ze všech stran, důkladně proklepal rám a kryt stroje, jestli nepraskly. Spokojeně si přisunul k ponku

rozvrzanou židli a seřadil číslice. Malými písmeny pod ciframi se nenechal rušit. Ta byla uspořádána bez ladu a skladu, nedávalo to žádný smysl, udělat s nimi nic nešlo. Číslice nasadil na páčky kláves od 1 do 0. Poté se dal do velkých písmen. Začal od A. Nevěděl přesně, jestli Q se nachází po P nebo až po R, ale po dvojitým přeříkání abecedy ho umístil mezi ně. Místa, kde mu to nevycházelo podle abecedy, přeskočil a pokračoval dál. Na závěr obsadil zbytek kláves s čárkami, otazníkem a vykřičníkem. O dvě hodiny později předal pracující důchodce František Voříšek opět kompletní psací stroj do povolaných rukou v poštovním voze.

Opravený psací stroj došel do cíle svého putování a našel místo v odboru jednoho z referentů, jehož hlavním dokladem o způsobilosti k vykonávání této práce byla stranická knížka a rudá hvězda na klopě saka. Nově dosazený, neopotřebovaný a bdělý pitomec! Měl mladou sekretářku, zanícenou členku Československého svazu mládeže, která i do zaměstnání chodila v modré košili. Mimoto byl její tatínek činitelem stojícím vysoko na stupních hierarchie stranických funkcionářů, takže byla svým způsobem nedotknutelná. O co víc vynikala v komunistické ideologii, o to méně věděla cokoli o psaní na psacím stroji. Přesto se jí po seznámení se svým novým pracovním nástrojem zdálo, že na něm jsou nějak divně uspořádána písmena, než jak tomu bylo u staré underwoodky, na které až doposud klapala systémem hledej a najdeš. Tam nebyla seřazena podle abecedy! Nebo jo?

Tajemník netrpělivě čekal, až skončí opisování dopisu. Sotva utichlo klapání, popadl lejtstro do ruky a odešel s ním do vedlejší pracovny. Po chvilce byl zpět a vyvalené oči se mu leskly. „Co jste mi to tady napsala? Vždyť to nedává žádný smysl!“

„Opisovala jsem to, co jste mi přinesl? Co jiného bych měla napsat?“ divila se.

„Vy se nedíváte na text, co píšete?“

„Na to nemám čas. Musím se dívat na klávesnici. Do kurzu psaní půjdu až na podzim.“

„Tak se na to koukněte!“ Vrazil jí před oči popsany kus papíru, který jí před chvílí vytrhl z rukou.

„!*žtdí kfůrhůxo,“ četla a tázavě se podívala na šéfa. „Tohle jsem přece nepsala. Na začátku bylo ‚Vážení soudruzi‘.“ Soudruhy zahuhňala přes natažené moldánky.

Podal ji čistý arch papíru. „Tak mi tu nebrečte a zkuste to ještě jednou, budu vám diktovat a dívat se, co se vlastně děje.“

Nejistě se zavrtěla a vložila papír do stroje.

„Tak začneme! Vážení soudruzi...“

Na bílé ploše archu se objevilo známé: !*žtdí...

„To není možné, díval jsem se, že jste ťukala na správná písmena a vylezla nám z toho taková patlanina...! Počkejte...! Ježíšmarjá! Ten stroj jsme sem dostali nedávno z nějakého podniku! Podívám se od koho. Nesahejte na něj! To je určité šifra a my jsme na to přišli! V tom bude špionáž! Jsme na každém kroku obklopeni rozvratníky! Okamžitě volám na SNB, ať sem někoho pošlou! Ničeho se nedotýkejte! Rozumíte?“

Na stanici se na příhodu pomalu zapomnělo. Až jednoho dne přijel před nádražní budovu tatraplán, ze kterého vystoupili dva vážně se tvářící soudruzi. Nerozhlíželi se nalevo ani napravo, s betonovými výrazy v obličejích kráčeli ke kanceláři přednosta stanice. Vedl je uniformovaný příslušník Sboru národní bezpečnosti. Oba muži v civilu se náčelníkovi představili služebními průkazy STB. Třetí se prokazovat nemusel, jeho osvědčovala uniforma. Ostatně tu byl jen do počtu. Přibráli si ho k sobě na místním oddělení jen proto, že znal místní poměry

„Jedná se o velice diskrétní a důvěrnou záležitost, soudruhu. Vyšetřujeme možnou špionáž...!“ sdělil jeden z tajných pobledlému náčelníkovi stanice, kterému v ten moment zazněly v uších útržky z rozhlasového vysílání procesu s Miladou Horákovou. Copak to ještě neskončilo? V duchu se rozloučil s rodinou i se svobodou, ač se snažil vypadat co nejklidněji.

„Tady u nás?“ podivil se upřímně a uvědomil si, že jako přednosta je zodpovědný za všechno, co se ve stanici šustne. Při slově špionáž ho začal škrtit límeček.

„To se právě snažíme zjistit. Vy jste tady nedávno dostali k přepravě psací stroj od podniku KOVOMONT. Víte o tom?“

„O každé zásilce nevím, ale můžeme se podívat do záznamů. Víte přesné datum? To by celou věc urychlilo,“ s podlézavou horlivostí se snažil mít celou záležitost co nejdříve ze sevřeného krku. Záznamy ukázaly, že se stroj opravdu přepravoval, byl zapsán i čas převzetí a čas odeslání k adresátovi.

„Neležel tady nějak moc dlouho? Proč neodešel hned prvním vlakem po podání?“

„Na to bychom se museli zeptat výpravčího, který měl službu nebo manipulanta ze skladu.“

„Dá se zjistit, kdo to byl?“

„Určitě, hned se na to podívám.“

Zápisy prozradily, že s psacím strojem mohli přijít do styku výpravčí Vendelín Krupka a zřízenec František Voříšek, který ho přijímal od odesílatele a měl ho předat k přepravě.

„Vendelín Krupka,“ pronesl zamysleně jeden z vyšetřovatelů. „Copak o něm víme?“ Nahlédl do záznamů o zaměstnancích nádraží, které si už předem připravil. „Aha, narodil se..., tak to víme, že se narodil, možná ho to bude mrzet. Rodiče živnostníci, po znárodnění pracují v spotřebním družstvu Jednota. Dokončené základní vzdělání. Nic víc. Nějaký čas pracoval jako přidavač na stavbě. Na základě organizovaného náboru nastoupil u dráhy. Aha, tady je to. Politicky angažován původně v Československé straně národně socialistické, dnes je to Československá strana socialistická. Je tam dodnes.“

„Podívej,“ upozornil ho kolega. „Rodičům znárodnili majetek, kluk se asi nedostal nikam na školu, hned musel makat. Není to důvod, aby...?“

„Myslíš?“

„Už ta Československá strana národně socialistická! Víš, kdo tam všechno byl? Milada Horáková, Beneš, Zenkl..., sami nepřátelé státu. Tohle bude taky pěkný ptáček, ten bratr Krupka. Já bych mu nevěřil.“

Přednosta stanice, který dosud ustrašeně poslouchal, dostal náhlý záchvat touhy po spravedlnosti a hrdinském sebeobětování. Vypjal propadlý hrudník a nabral druhý dech.

„Soudruzi, ten by se určitě nepropůjčil k ničemu hanebnému. Zním ho už řadu let. Bratr Krupka je dobrý soudruh!“

„To nechte na nás. My si ho prověříme. A co ten druhý? Jak se jmenuje? František Voříšek, co ten je zač?“

„Bývalý dělník. To je dělnická rodina. Co já se pamatuji, chodili všichni chlapi do fabriky.“

„Tak s ním začneme...“

Když syn dělnické třídy František Voříšek opouštěl vyšetřovací místnost zřízenou z kanceláře přednosta, měl pocit, jako by prošel pračkou a hned na to procesem ždímání. Na zvědavé otázky odpovídal odmítavými posunky a zašeptal „na nic se mě neptejte“.

Vendelín, který byl hlavním podezřelým, odpovídal stručně. Dotazy přšely na přeskáčku a zdánlivě nelogicky. Na závěr se soustředily hlavně na to, kdo zaměnil písmena na psacím stroji a proč.

„Zřízenec odvezl stroj a všechno, co jsme z něj posbírali, do dílny k údržbáři. Pak už jsem ho neviděl.“

„A proč zrovna k údržbáři. On je nějaký písař a vyzná se v klávesnicích? Kdo k tomu dal příkaz?“

„Nikdo. To nás tak napadlo. Pepa je takový šikovný chlapec, ke všemu se umí postavit. Je to vyučený písmomalíř, tak jsme mysleli, že...“

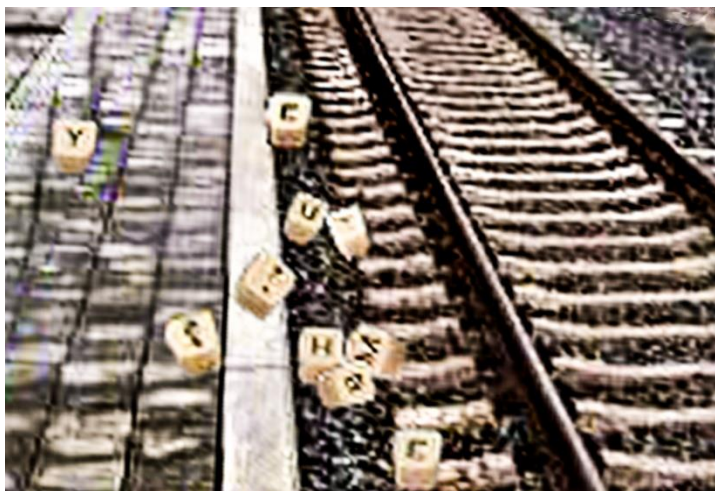
„...že si poradí i s písmeny na psacím stroji, jo? To vám máme věřit?“

Vendelín pokrčil rameny. Znělo to trochu praštěně, ale proč ne? O co vlastně těm chlapům jde?

O co těm chlapům doopravdy šlo, se dozvěděl až mnohem později. Bylo to trochu paradoxní a kdyby se to nestalo na začátku padesátých let 20. století u nás, možná i k smíchu. Takhle si ani neuvědomili, že se jim tehdy začala kolem krku pozvolna utahovat konopná oprátka. Unikli ji pravděpodobně jen díky tomu, že Stalin a Berija se smažili v pekle a u rozvědky se našel někdo, kdo použil zdravý rozum a zapůsobil jako kamínek vhozený do soukolí rozjeté mašinerie.

V úvodu článku je uvedeno několik slov, která se ztratila z povědomí, protože technicky zastarala. Ztratily se i další výrazy, které již nepotřebujeme, jako např. imperialisti, váleční štváči nebo revanšisté. Ba i oportunisté se vypařili. Bude dobře, když se do běžného užívání nevrátí. Jsou tu ale ještě termíny, zdánlivě ztracené, ale vrátit by se měly. Patří k nim morálka, slušnost, ohleduplnost, soucit, skromnost, pokora, galantnost a dobré mravy. Ve sdělovacích prostředcích se nevyskytují. Vystřídala je slova současná, svěží: tunelování, lobování, bílí koně, utahování opasků, nesnášenlivost, korupce. Jak dlouho se asi udrží ve slovníku? Upadnou také někdy v zapomnění?

Už aby to bylo!

MOJE PŘEDČASNÉ (NE)VOLBY

Nejsem už žádný mladík, ale na volby do Národního shromáždění v roce 1960 se pamatuji dobře. Tehdy se nikomu ani nesnilo o volných sobotách, voliči přicházeli k urnám v neděli dne 12. června. Volební místnosti byly otevřeny do pozdních hodin, aby uvědomělí občané, kterých bylo oficiálně 99,8 %, stihli odevzdat své hlasy. Ti neuvědomělí měli tak možnost si svoji trucovitou pasivitu přece jen rozmyslit a přijít až za večerního šera.

Aby se akt zbytečně nezdržoval, nemuselo se během tohoto úkonu chodit za plentu. Její využití by naopak bylo považováno za schválnost a téměř nepřátelský čin. V onom roce jsem měl dovršit hranici vyzrálosti k tak významným úkonům i já.

Bydlel jsem tehdy na svobodárně v zapadlé ulici krajského města. Ulice pořád ještě existuje, svobodárna – dva dřevěné domky, jimž se říkalo Domov mladých dělníků – už dávno a dávno ustoupila jiné výstavbě. Mám pocit, že je tam učiliště pro budoucí dělníky. Dnes to ale nejsou učni, ti u nás vyhynuli, jsou to studenti. Takže to není učiliště nýbrž studentišť.

V neděli vpodvečer, kdy se členové volební komise utěšovali, že se blíží závěr hlasovacího maratonu, přešlapovali před zmíněným objektem netrpělivě dva starší pánové s přenosnou volební schránkou. Byla určena pro nemohoucí, ale používala se též jako pobídka pro ty, kdo se nehrnuli k urnám osobně. Co kdyby zapomněli? Není na škodu je upomenout. Čas ubíhal, jejich netrpělivost vzrůstala. Každý

střežil jeden konec ulice. I laik by uhodl, že někoho úpěnlivě vyhlížejí. A že mají hlad.

Vracel jsem se zrovna od rodičů s doplněnými zásobami a čistým prádlem. Ti chlapi mi padli do oka hned na rohu, ale nenapadlo mě, že bych s nimi mohl mít něco společného. Klid, mír v duši, myšlenky zatoulané někde u dívky, do které jsem se právě čerstvě zamilovával a vymýšlel rafinované způsoby, jak ji polapit do přediva svých tenat. Šťastná to chvílka! Mé kroky mířily přímo k hlavní bráně, kde jsem těm dvěma padl do pracek.

Ze všeho nejdřív chtěli znát mou totožnost. Zdálo se mi, že ji dokonce tuší, ale chtějí se pouze ujistit, že jde opravdu o mne, aby nespáchali justiční omyl a neplýtvali rozčileným střelivem na falešný cíl. Byl jsem mlád a s neznámými dědky se mi nechtělo bratříčkovat. I tehdy se dalo narazit na všelijaké podvodníky. Když jsem jim po drahé chvíli a ostýchavém upejpání prozradil, kdo se skrývá pod mojí identitou, začali mi spílat. Zvýšenými hlasy a velice nevlídným tónem mi sdělili okrskové tajemství, že mě už strašně dlouho očekávají, protože jsem poslední ze seznamu oprávněných voličů, kdo se neuráčil vstoupit do volební místnosti a přiblížit se na vzdálenost délky pravé ruky k urně, aby tak, vhozením volebních lístků s kandidáty Národní fronty, splnil občanskou povinnost. Dostali za úkol mě polapit a po dobrém nebo po zlém ze mne vylákat volební hlas. Pro kandidáty Národní fronty, jak jinak? Dodali, že na mě spolu s nimi čeká kdesi v tajemném zázemí celá okrsková volební komise, která by už byla mohla – po odevzdání všech 100 % platných hlasů – klidně dávno sčítat volební lístky a vymáznout na pivo. Trpělivě jsem

je vyslechl a počal se mě zmocňovat pocit bezpráví, dokonce i nezaslouženého osočování. Na hlasité projevy symptomů moci jsem odjakživa velice háklivý. Když něco vyvedu, tak prosím. Zasloužím si mírné pokárání či domluvu, ale jen tak pro nic za nic mě nikdo nesmí peskovat řvacím způsobem. Jde na mě amok. Spěšně jsem tuto negativní emoci vnitřním násilím překonal a celkem vládně, přímo otcovsky, ač bych byl mohl být jejich vnukem, uvedl na svoji obhajobu, že se mnou v souvislosti s tímto čestným a povznášejícím aktem vůbec nemohlo být počítáno, protože jsem ještě nedovršil plnoletosti, jakožto nezbytného předpokladu. Nacházím se teprve ve stádiu dovršování a učinil jsem rozhodnutí dokončit ho přibližně za čtyři a půl měsíce. Moje znalost ústavy mi napovídá, že ani volit nesmím! To by zhatilo regulérnost celé akce. Původně se přikláněli k odpovědi, že je to nezajímá. Těžkopádně a neradi se dopracovávali k významu mého sdělení. Nevěřičně, zdráhavě a strašně nevrle se zahloubali do důležitých papírů, které ten bez schránky žmoulal v ruce. Vzbuzovali dojem, že náhle ztratili chuť se černě na bílém dozvědět, že *kdo to čte, je vůl*. S nechutí si to přeslabikovali a začali mručet jako naštvání medvědi. Uhodili mě několikrát nevraživými pohledy svých očí a beze slova omluvy či rozloučení se odebírali pevným krokem bojovníků za naše společné lepší příští někam do centrály volebních zmatků.

Dodnes mám před očima zklamaný a zlobný výraz jejích tváří. Přesto se v duchu dovoluji již téměř šedesát let konejšit tím, že právo bylo na mé straně. Je pravda, že kdybych byl mlčel, nebo se trošičku omluvil a vhodil lístek do schránky, soudružsky, s příměsí tatíkovské

bodrosti, by mi byli poklepali na rohy a hotovo. Bohužel, měli smůlu. Neměli na mne hulákat. Takhle jsem jim, diktátorům, zasolil. Ovšem zmařil jsem si tak jedinečnou možnost účasti na svých předčasných volbách.

PODMÍTKA VERSUS PODMÍNKA

Po výmlatu obilovin se do země nedočkavě zakously pluhy. Nijak hluboko, jen co by převrátily hlínu a zahrnuly dospod semínka plevelů a lehká zadinová zrna poztrácená při sklizni. Ta rychle vzejdou a následná hluboká orba nežádoucí rostliny definitivně zadusí. Tak to dělají hospodáři už od vynálezu ruchacla.

Rozoraná země zavoněla a rackové znervózněli. Odvěký způsob hospodaření nehubil ponravy poskytující prostřený stůl až do prvních mrazíků. Jedno z nejkrásnějších období roku začalo. Křišťálový vzduch byl prozářen sluncem, které už tolik nepálilo, dny se nepatrně zkrátily a rána ochladila. Kombajny se stěhovaly do podhorských oblastí, kde se sklizeň teprve dostávala do správného tempa. Na strništích hltaly lisy slámu a dělaly z ní bytelné obdélníkové balíky, sběrací vozy odklízely to, co se nehodilo k lisování.

Slunce se dopachtilo na vrcholek své denní, vesmírnými zákony přísně vymezené dráhy. Na chvíli se zastavilo, jako by si chtělo otřít pot z rozpálené tváře, a pohlédlo dolů. Přímo pod ním se na dvacetihektarovém lánu předháněly dva traktory. Jeden kolový s menším podmítačem, druhý se sunul na dvou housenkových pásech a vlekl za sebou pluh o poznání větší. Každý objížděl svoji část pole. Rychlejší kolový zetor musel na stejnou výměru obkroužit přidělený úsek vícekrát, zatímco silnější „děták“ vsadil na hrubou sílu. Když dojel asi do poloviny táhlého stoupání, zastavil, hlasitě vyfrkl z výfuku kotouč černého kouře a ztichl. Na levé straně se otevřela dvířka

kabiny a traktorista vyskočil na strniště. O několik metrů dál zůstal stát i zetor, jeho řidič vystrčil hlavu z okénka a zeptal se: „Jdeš na oběd, Jakube? Slunce už je nahoře.“

„Jo, půjdu hned. Jen musím něco udělat se slámou. Podívej, co sběrači nechali na strništi. Nemohu ji ani pořádně zaorat. Vyčuhuje z brázdy, vypadá to hrozně. Agronom bude zase prskat. Já ji na tomhle záhonu zapálím. Dělají to tak všude, tak proč bych nemohl taky?“ odpověděl rozhořčeně Kuba.

„No, já nevím, hochu, oficiálně se to nesmí,“ zapochyboval Karel. „Když, tak sjeď s pásákem aspoň na oranici, tady na strništi ho nenechávej. Aby ti nechtyl,“ poradil a přidal plyn. Kubovu poznámku: „Ty blázne, co může na pásáku hořet? Vždyť je celej železnej!“ už nezaslechl.

Chlapi v dílně pracovali přes oběd. Mělo to tu výhodu, že když se něco před polednem porouchalo, stihli to během hodinové přestávky opravit. Traktorista po obědě pokračoval v práci bez čekání. Venku bylo stále ještě pořádné teplo. Martin s Mirkem odstavili poškozený sběrací vůz do stínu pod ořech. Jeden ležel pod přední částí vozu a usazoval těžké ozubené kolo do ložiska, druhý mu ho shora přidržoval a pomalu spouštěl dolů. Byli tak pohrouženi do práce, že ani nezpozorovali cyklistu, který neslyšně dojel až k nim. Martin sebou leknutím trhnul, když za sebou uslyšel cizí hlas: „Hoši, kousek odtud vám hoří na poli pásák. Vezměte si nějaké hasičáky a zajed'te se na to podívat. Než chytne nádrž a stane se nějaký malér!“

Mirek se vysoukal na volné prostranství, vyskočil a strhl ze zdi pěnový hasicí přístroj. Totéž udělal Martin v dílně. Odpřáhli vůz, Martin popadl dvě lopaty a hodil je do kabiny traktoru. Nasedli a ukázali, že i pomalý zemědělský tahač může jet k ohni jako d'as. Neměli to daleko. Černý kouř jim ukazoval cestu.

Plameny ojídaly pásák ze všech stran. Během provozu se na takovém stroji vytvoří plno mastnoty od oleje prosakujícího z mizerně utěsněných převodovek, od vazelíny vylézající z ložisek pojezdových kladek a hlavně je tam palivové potrubí plné benzínu i nafty a dvě nádrže. Mirek si vzal na starost tu menší od pomocného startovacího motorku, Martin chránil velkou, v tu dobu do polovičky naplněnou naftou. Pomocí pěny se jim rychle podařilo zatlačit plameny na ústup z blízkosti kritických míst a potom lopatami naházeli hlínu z oraniště na zbývající ohníčky v kabině, které tak jako tak ztrácely odvahu se dále rozšiřovat. Pěna ani hlína jim nešly k duhu.

Mezitím se na pole přihnali agronom a mechanizátor. „No, to je pěkné, spustil první z nich. Teď aby se dal pásák do dílny. Jak dlouho to budete dávat do pořádku, chlapi?“ Obrátil se na opraváře.

„Chvíli to dá. Električka je pryč, potrubí taky, v kabině shořelo všechno včetně sedačky. I kdybychom nestříkali nový lak, pár dní si s tím pohrajeme. Máme taky jinou práci,“ uvažovali.

„Já se s hochy nějak domluvím. Oni to večer natáhnou o trochu déle, aby to netrvalo tak dlouho,“ řekl mechanizátor polohlasně agronomovi a odejel sehnat někoho, kdo nepojízdný pásák dopraví do dílny.

Požár na poli se neutajil. Vidělo ho příliš mnoho očí. I když přímá škoda na traktoru nebyla nijak vysoká, následné zdržení posklizňových prací se v době socialismu dalo považovat za sabotáž. Rozruch ještě zvýšili vyšetřovatelé Veřejné bezpečnosti, kteří přijeli na místo činu. Svědky vyslyšeli v kanceláři družstva. První přišel na řadu Kuba, který byl spíš udiven, než by si uvědomoval svůj podíl viny. Co se týče inteligence, nezdálo se, že je vybaven nějak luxusně. Mnozí kolegové za volantem se divili, jak je možné, že složil zkoušku na řídičský průkaz. Jezdit směl jenom s traktorem a práci dostával převážně na pásáku, který se pohybuje výlučně po poli. Velké nebezpečí dopravních nehod tedy nehrozilo. Jeho odpovědi na otázky kladené vyšetřovatelem potvrzovaly jeho duševní potenciál. Ten ho však neomlouval, před zákonem jsme si všichni rovni. Něco se stalo, někdo si to bude muset odskákat.

Martin měl až přehnaný smysl pro pořádek a spravedlnost. Jeho výpověď byla věcná. Kubovi moc neulehčila. Byla posuzována jako jedna z nejdůležitějších.

Mirek tušil, jak asi kamarád vypovídal a snažil se vyšetřovatele upozornit na to, že Kuba je mentálně nedozrálý a že rozhodně nelze jeho činu přikládat jiný význam, než že šlo o akt lidské omezenosti. Vyšetřovatelé nad tím mávali odmítavě rukou a chtěli slyšet něco jiného. Zaměřovali své otázky na to, co se konkrétně stalo, co Kuba komu řekl a jak se choval po požáru. Mirek trval na svém a byl za odměnu zařazen do stejného řádu tupců obecných jako Kuba. Nevadilo mu to.

Proces pokračoval tak, jak příkazují vyježděné koleje. O to už se v družstvu nikdo nestaral. Zato Jakub trpěl.

„Ty blbče,“ slychal od svých kamarádů, „tebe zavřou, až budeš černej,“ užívali své duševní převahy, ačkoliv právě to mluvilo v její neprospěch.

„Cos to žvanil, že na pásáku nemá co shořet? Měl jsi to vidět, jak fajroval. Jako fakule, osle starej! V kabině jsi měl pětakilovou plechovku vazelíny. To bylo něco! Oni ti to spočítají!“ přidali se další.

Kubovi pozvolna docházelo, že to nebude jen tak a že za blbost se platí. Osedlával ho strach. Ráno se zastavil u Mirka, aby se podíval, jak pokračuje oprava vyhořelého stroje. Nejistě obcházel kolem dokola a pozoroval, jak se oběť jeho zločinu připravuje k znovuzrození.

„Něco potřebuješ, Kubo?“ promluvil na něho Mirek, když si všiml, že ho má za zády.

„Co myslíš, kolik za to dostanu. Chlapi říkají...“

„Nech je, Kubíku, ať si říkají, co chtějí. Ono to nebude tak zlé. Já jsem jim do protokolu řekl, že jsi to neudělal schválně. Prostě tě nenapadlo, že takové železné monstrum může chytit plamenem. To jsi čuměl, co?“ usmál se Mirek. „Podívej, já myslím, že dostaneš pokutu, a jestli soud bude moc přísný, tak ti napaří nějaký podmíněčný trest. Tomu se říká podmínka. Když nic nového nevyvedeš, tak třeba za dva roky jsi bez trestu a nic se neděje. Do basy nepůjdeš, neboj se.“

Kuba se uklidnil. Podmínky se nebál a začal se s myšlenkou na tento druh trestu sžívat. Špičkování kamarádů přijímal s klidem. Traktoristy to přestalo bavit. Zavládl všední pořádek. Za tři dny pásák

vyjel z dílny. Jakub spokojeně seděl za pákami. Na událost usedal prach zapomnění.

Po několika měsících doručila pošta do vesnice několik soudních obsílek. Justiční mašinérie paměť neztratila, přestože účastníci procesu dávno klidně spali a měli starosti s úplně jinými věcmi. Je to jako zlá nemoc, která plíživě koná v těle své zhoubné dílo, až pak najednou se projeví bolestí či horečkou a věci se dají do pohybu.

Všichni obeslaní svědkové se museli dostavit k přelíčení! V prvé řadě obžalovaný, pak zástupce poškozeného podniku atd. Mirek se cítil marod a poslal za sebe omluvenku. Všechno mu to přišlo absurdní, i když věděl, že pokud je Jakub svéprávný, je za své konání zodpovědný.

Sídlo soudu se nacházelo v okresním městě. Všichni byli včas na místě. Asi je přihnala zvědavost, možná i vědomí vlastní důležitosti.

Kuba se usadil na lavici obžalovaných. Obhájce mu radil, aby nic neříkal, že raději vše vypoví za něho. Přikývl a v naprostém klidu očekával tu svoji „podmínku“.

Proces nebyl komplikovaný. Soudce vyslechl ještě jednou svědky. Jejich výpovědi se nelišily od zaprotokolovaných, kdosi přečetl i to, co uvedl u výsledku nepřítomný Mirek. Bylo položeno několik formálních otázek a senát se odebral k poradě.

Byla krátká.

Po ní se všichni postavili a zaznělo obligátní: „Jménem republiky...“, následované řadou právnických formulací a nakonec: „odsuzuje se k pokutě ve výši 10.000, – korun československých.“

Kuba strnul. Dobře, pokutu zaplatí, co se dá dělat, ale ta „podmínka“? Co je s ní?!

Vyskočil a soudní síní zazněl jeho zoufalý, zklamáný výkřik: „A podmínku mi nedáte? Mně všichni říkali, že dostanu podmínku!“

Obhájce ho marně tahal za sako, aby se posadil. Předseda dočetl rozsudek se zjevným přemáháním smíchu i údivu zároveň a přisedící soudce z lidu jen tak polohlasně prohodil směrem ke Kubovi: „Až příště, milý pane, až toho bude víc. Jak vás tak poslouchám, vy tady nejste naposledy.“

NA BĚLEHRAD!

V roce 1969 vládli našemu státu generální tajemník Komunistické strany ruku v ruce s prezidentem republiky. Podle ustanovení, že vedoucí úlohu ve společnosti hraje Komunistická strana Československa, byl její generální tajemník nejvyšší politická veličina. Ještě rok před tím zastával oba úřady jeden a tentýž člověk, takže bylo úplně jedno, která z funkcí je významnější. Nyní svírali v rukou kormidlo veškerého dění u nás jen a jen komunisti. V srpnu 1968 byla rozježděna pásy sovětských tanků snaha o polidštění jejich tváře zvrásněné v bojích za blaho pracujícího lidu. Soudruh generální tajemník, dosazený Sovětskými soudruhy, ze samé vděčnosti, že se dostal k lízu, nastolil nekompromisní Normalizaci, která byla jedním z jejich požadavků. Ta měla za úkol vymazat všechny vzpomínky na to, co celý národ s nadějí očekával, ba i na lidi, kteří se to snažili uskutečnit.

Dokud se plně nesevřela ruka škrťící všechna uvolnění z roku 1968, uspořádala Okresní zemědělská správa na podzim roku 1969 zájezd pro předsedy a mechanizátory podřízených zemědělských závodů do Bělehradu na Mistrovství světa v orbě. Býval by to neměl být problém, kdyby...

Jako malé děti jsme se ve škole učili, že Jugoslávie patří k bratrským socialistickým státům. Všeobjímající styky se však pokazily daleko dřív, než jsme dokončili školní docházku. Prezident Josip Broz Tito si začal upevňovat ve své zemi vlastní kult. Ten

spočíval pevně na základech vybudovaných osobní účasti v partyzánských bojích proti fašistům ve 2. světové válce. Odmítl se přizpůsobit Stalinovým představám o tom, kdo bude pán světa, čímž si u něho na věky rozlil ocet. V našem satirickém časopisu Dikobraz se v tu dobu z ničeho nic objevovaly obrázky dosud povinně milovaného prezidenta Jugoslávie, kde byl vypodobněn se zakrvácenýma rukama a nazýváám krvavým psem. Nerozuměl jsem tomu a bylo mi to jedno.

Tak se stalo, že Jugoslávie jakoby zůstala socialistickým státem, ale měla silně kapitalistický nádech, což se Čechům líbilo. Vytvořili značné úsilí jezdit na dovolenou k Jaderskému moři, ale dalo to fušku sehnat povolení a dináry. Proto zemědělci využili Mistrovství světa v orbě jako luxusní záminkou pro uspořádání zájezdu. Kdo jiný by u toho měl být? Byli osloveni všichni funkcionáři od zemědělské techniky z okresu a všichni projevíli zájem. K nim se přidali šéfové Zemědělské správy a autobus praskal ve švech. Na ty, kdo každým rokem zapřahali do pluhů a obraceli ve dne v noci půdu v zájmu příští úrody, místo nezbylo.

Maďarsko nás hned za ostražitou celní kontrolou přivítalo s otevřenou náručí. Bylo nám sympatické svým vínem, klobásami a ohromnými hromadami paprikových lusků na polích a u každého nádraží. Jako se u nás objevují v podzimních měsících na polích hromady cukrové řepy, tam jsme zírali na papriku. Doposud jsme znali hrstky lusků napěstované na zahrádkách. Tohle bylo přehnané. To nemůže nikdo sníst!

V této zemi se špatně obdivují přírodní krásy, protože je plochá jako hrudník podvyživené dívčiny. Zábavu nám poskytla maďarština. Při průjezdu městy jsme se bavili překladem maďarských nápisů. Se svými osmnácti pády nám tento ugrofinský jazyk nepřipadá vhodný k dorozumívání mezi normálními lidmi. Spíš jako hračka. Náš překlad slova *buszme gálo* na cedulích u autobusové zastávky zněl jako: *buszmeškalo* – to se bude dobře pamatovat. Mělo tam být včas. Na dveřích nákladních aut jsme viděli nápisy *máv aut*. Někdo přišel na to, že ty vozy jsou určené pro stopaře. Stačí mávat.

V družné zábavě jsme ten jejich *Magyarország* přefrčeli jako vítr. Na jugoslávské hranici jsme se opět divili. ONI nám vůbec nic nekontrovali a lehkomyšlně nás vpustili do své země. Asi nečetli náš Dikobraz z padesátých let.

Rozdíl jsme vycítili. Zavánělo to tam kapitalismem. Už podle soukromých obchodů. To, co jezdilo na silnicích, rozšířilo panenky obdivovatelům západních vozů. Uši si přišly na své od trvalého ječení klaksonů. Patrně se tam troubilo z radosti ze života, která tam vládla nepřetržitě. Takového kraválu! Na příkopech u silnic se válely vraky havarovaných aut. Nikdo je neuklízěl. Měly za úkol varovat před zběsilou jízdou. Tak jako u našich silnic křížky a květiny na miniaturních hrobečcích. No nevím. Zběsile se tam jezdilo, vraky nevraky. Když si je člověk vědom, že se mu nemůže nic stát...!

Bělehrad nás spolkl jako malinu. Ani si nevšiml, že jsme se mu vetřeli do kožichu, protože už byla tma. Před malým hotýlkem na periférii jsme konečně opustili svá vysezená místa v autobuse a přemístili se do jeho pokojů. Je tomu už dvaapadesát let. Dnes si půl

hodiny po obědě nemohu vzpomenout, jaká byla polévka, těžko na mě chtít, abych se upamatoval, co jsme měli k večeři. Asi nic zvláštního. To bych určitě nezapomněl. Pamatuji se ale, že jsme si po ní dali všichni jako jeden muž pivo. Jsme přece Češi! A nebylo špatné. Podobalo se našemu, jen mělo takový nepatrný, docela příjemný ocásek. U piva do nás ta kapitalistická součást jugoslávské ekonomiky zařala drápky. Jakmile se ukázalo, že nezůstaneme u jednoho půllitru, dokonce ani u dvou, obsluha promptně tento zlatavý mok zdražila, aniž by se začervenala. Vliv na spotřebu to nemělo.

Ráno jsme se připravovali na nový den běžným způsobem. Balkánské zvyky jsme nezkoumali, stačily nám naše české. Někdo se holil, někdo to neuznal za potřebné, jiný si zapomněl holení doma a musel to vydržet. Jeden kolega vytáhl ze zavazadla holicí strojek poháněný elektrinou a marně hledal zdroj energie. Nahlédl za noční stůl, za postel, prohledal všechny kouty, ale zásuvku neviděl. S nešťastným výrazem se vyptával ostatních, jestli ji někde nezahledli, ale jeho problém nikoho nezajímal. Tak jednou zůstaneš fousatej, frajere!

Zachránil se na recepci. Jazykovou bariéru překonával pantomimou. Ukazoval mašinku, koncovku na šňůře a s otazníkem přes celý obličej, který znamenal slůvko KDE, se dorozuměl. „*Im jeden Zimmer,*“ odvětil recepční německy. Čechovi bez jazykových znalostí stačila slova *jeden* a *cimer* a dovtípil se. Vrátil se mezi nás a nešťastným hlasem nás informoval: „Recepční mi řekl, že zásuvka je na jednom pokoji, ale neřekl mi, na kterém!“ Vypadalo to, že nabírá do pláče.

„A jak ti to řekl?“ zeptal se ho starší kolega, který chodil do školy již za Protektorátu a povinně se naučil německy.

„Řekl *jeden cimr*, to je přece na *jedné cimře*, ne?“

„*Jeden* znamená v němčině *každý*, řekl ti na *každém pokoji*. Pořádně hledej!“

Snídaně se hlásila o slovo a po ní hurá na kolbiště!

Procházeli jsme rozlehlým parkem, na jehož konci se mělo nacházet bitevní pole orné. Cestou jsme míjeli různé občerstvovací stánky obležené lidmi. Tu a tam jsme se u někoho zastavili, abychom se ujistili, že jdeme správným směrem. Na náš dotaz následovala nejprve protiotázka, zda náhodou nejsme Němci. Prohlášením, že jsme Češi jako polena, jsme byli vpuštěni do srdcí domorodců. Byli-li bychom bývali Němci, nikdo by se s námi nebavil. Nějak jim tam kluci germánští leželi v žaludku ještě od války. Pokazili si to na věky.

Po dosažení cílového prostoru jsme se chvíličku dívali, jak to při takových závodech chodí. Zlatou přilbu či 300 zatáček v Hořicích to ani zdaleka nepřipomínalo. Závodníci se vehementně snažili udržet rovnou brázdu a pluh ve stále stejné hloubce. Také převrácená skýva ornice musela být rovná jako koberec kovral položený na parketové podlaze. To nikdo nedokáže ve stokilometrové rychlosti. Traktory se líně ploužily; trochu svižnější byli rozhodčí. Pobíhali sem tam s metry a sáhovkami a něco přeměřovali. Rokovali, dohadovali se, bodovali a cítili se důležití. My ne. Představa, že bychom měli celý den sledovat to, co nám doma bylo denním chlebem, nás nenadchla. Dobře jsme

se rozhlédli, abychom věděli, co budeme doma vyprávět. Možná za deset minut, možná o pár vteřin později jsme se navždy rozloučili.

Autobus čekal a fofrem nás odvezl na nej památnější a nej navštěvovanější místo, na vrch Avala. Kopec jižně od Bělehradu se dvěma vrcholy je trochu park a trochu památník s hrobem neznámého vojína. Krásné to tam bylo. Pro domorodce srdeční záležitost. Pro turisty fůra romantiky i historie.

Odpoledne nadešla konečně svoboda! Po návratu do města, než jsme opustili bezpečí autobusu, jsme si pečlivě zapamatovali, kde a v kolik hodin se sejdeme. Jasný? Rozchod!

Hloučky českých zemědělských odborníků se rozplynuly v miliónovém městě jako pšouk v deštném pralese. Konečně sám! Asi někde v centru. A také trošku ve vlastním dětství. Kolem mne stály přepychové obchodní domy a pasážemi, ale nešlo to si nevšimnout chudých krámků a kiosků s drobným a smíšeným zbožím. Kolem takových obchůdků vedla má cesta do školy. Velice mě zajímaly prodejny potřeb pro řemeslníky, kde měli všechno. Z fleku bych si mohl koupit lahve acetylénu a kyslíku spolu s hořáky a zařídit si svařovnu. Toužil jsem už léta vlastnit nějaký menší soustruh, ale marně. U nás veškeré řemeslně výtěžné práce směly provádět jen podniky v socialistickém vlastnictví. Aby si lidé příliš nepřilepšovali svou zručností, byl na trhu tak mizerný výběr náradí i a pomůcek, že to kdekoho odrazovalo od podobných choutek ještě dřív, než ho napadlo je uskutečňovat. A koupit si jakýkoli stroj? Jedině podvodem.

V socialisticky – kapitalistickém systému Josipa Broz Tita to šlo. Zatímco naši čelní představitelé se strachy klepali u zadnic sovětských

vůdců ve snaze zalézt jim co nejlouběji, Tito šel svou cestou. Byl sice vyděděn z komunistické struktury, ale mně se v jeho zemi mnohé líbilo. Ne že by to nebyl despota. To tedy zase ano! Se Stalinem se mohli vzít za ruce. Jenže s Titem se skamarádil západ a následkem toho byl na trhu dostatek zboží. Vztah mezi Stalinem a Titem se zостřil natolik, že Tito byl nucen poslat do Moskvy vzkaz: *„Zastavte posílání lidí, kteří mě mají za úkol zabít. Pokud nezastavíte posílání vrahů, pošlu já jednoho do Moskvy za vámi, a buďte si jistý, že nebudu muset posílat druhého!“*

Vstoupil jsem do obchůdku s hračkami, abych svému jedinému synovi koupil autíčko. Americký „bourák“ s plechovou karosérií. Žádný plastový brak, na který se nesmí šlápnout. S přesvědčením, že mu udělám radost, jsem pokračoval do obchodního domu o kousek dál.

V Praze byl jen obchodní dům Bílá labuť, víc se jich tam nejspíš v tu dobu nevyskytovalo, ale tenhle byl lepší. Nenápadný postranní vchod z pasáže mne přivedl rovnou k rohu hojnosti. V kapse se mi choulilo těch několik dinárů, které mi byly poskytnuty na cestu do ciziny. Rád bych byl našel něco, čím bych potěšil svoji milovanou osobu. Nějaký dar jen pro ni, takže žádné kastroly či něco do bytu nepřicházely v úvahu. Naštěstí mne ulička mezi regály velice záhy zavedla do textilu. Nejdřív do bytového. Bylo co prohlížet! Od záclon přes závěsy až po ložní prádlo. Jeden by si hned vybral. Ale pozor na finanční limity! Při pozorném bádání jsem objevil povlaky na dvě postele. Nebyly drahé a moc se mi líbily. A uprostřed měly veliké díry

krásně olemované vyšíváním. Asi tam zely proto, aby bylo vidět, z jak přepychové látky jsou ušity příkrývky. Za ty prachy!!! Beru!

No, ale to už není osobní dárek! To je do ložnice! Tak dobře... Ale jestli nic lepšího neobjevím, vrátím se pro ně. Sousední oddělení nočního prádla stálo také za to. Pyžama, noční košilky... Ty ženský se umějí naparádít i do postele! Přitom se to do rána zmačká! Ony ale po ránu taky nejsou nic moc. To je prostě život.

Pak mě padla do očí! Noční košilka! Tu a žádnou jinou! Takovou doma nemáme! Zůstal jsem stát a zíral. To by byl opravdu dar jen a jen pro ni. A stojí přesně tolik jako ty povlaky. Aha! Povolky! To je daleko víc látky! Nebyla by raději, kdyby mohla povléknout dvě postele, než na sebe natáhnout jeden hadřík? Herdek, člověk se s těch ženských nevyzná, ani kdyby jich znal milión! Ta košilka je ale tak pěkně vyšívána...! Asi by se v ní cítila dobře. A slušela by jí, to určitě.

Podě mnou se dělal dolík. Všimla si ho dívka – prodavačka a přispěchala s otázkou. Srbštinu neovládám, ale nemohla se ptát na nic jiného, než co bych rád. A bylo rozhodnuto! Ukázal jsem příčinu svého váhání. Vyndala ji z regálu a rozvinula v plné parádě. Jo, je to ono! Asi.

Druhý dotaz rozhodně musel být zaměřen na velikost. Levá ruka ve výši sto šedesát centimetrů označila délku, na šířku stačily obě paže. Usmála se a potřebnou velikost mi přinesla. Doma jsem zjistil, že to bylo vyposunkováno naprosto přesně. Aby ne! Za ta léta! Škoda, že nedošlo na podprsenku.

Prachy pryč, odjezd! Příští stanice Budapešť! I tam náš příjezd skryl pláštík tmy. Po večeři jsem se spolčil s mechanizátorem ze sousední vesnice a ještě dvěma kumpány, Zajímal nás noční život velkoměsta. V jakési trafice jsme zjistili, že Maďaři nemají problémy s německým jazykem, jako tomu bylo v Srbsku. Asi proto, že za 2. světové války se spřáhli s Hitlerem a společně s jeho soukmenovci krváceli u Stalingradu.

Za družného hovoru nás upoutal podnik, který vypadal jako restaurace, ale někdo z chlapů si všiml, že to je noční klub s programem. V Praze už také takový byl a uváděl podívanou s názvem „Krása bez závoje“.

„Jdeme se tam podívat, co říkáte chlapi,“ navrhl někdo. Forinty na vstupné jsme měli a jinak nebyla příležitost, je za cokoliv utratit. Tako co s nimi? Většina byla pro. Mně se tam nechtělo. Nejsem na noční kluby zvyklý a taky se stydím. I sám před sebou. Přemluvili mě. Fakticky donutili!

Program byl vyplněn střídavým striptýzem. Nic mimořádného, žádné porno, přesto jsme zůstali až do konce.

Ranní okružní jízda městem na Dunaji nám odhalila, že se jedná o město nešeřící památkami ani zajímavostmi. Nádhera! Poslední zastávka na Hradním vrchu u Rybářské Bašty nám poskytla ničím nerušený výhled na budovu parlamentu, nejfotografovanějšího baráku z celého města. Zde se průvodce podrobně rozhovořil o revoluci v roce 1956.

Pamatuji se na tu událost. Byl jsem v té době na internátě, kde každý den před večeří probíhal tzv. přehled tisku. To museli učedníci

z některého pokoje informovat ostatní kolegy o dění ve světě i doma pomocí četby novinových článků. O tzv. Maďarských událostech byly v Rudém právu zveřejňovány rozsáhlé úvodníky. My jsme se jim vyhýbali obrovským obloukem. Nechtělo se nám dlouhotrvajícím čtením oddalovat zvednutí výdejního okénka u kuchyně. Prezentovány byly jen krátké štěky o ničem.

Tak jsem se o celé této národní katastrofě a krvavém potlačení lidového povstání Rudou armádou dozvěděl podrobně až zde na místě. Byl to masakr!

Obyvatelé Jugoslávie reagovali na němčinu nevraživě, Maďarům nevadila. Zato ruština jako by neexistovala. Oni měli důvod. Nemluvili by rusky, ani kdyby uměli.

Z Budapešti do Komárna je to, co by kamenem dohodil. Za půldruhé hodiny jízdy nás vítal domovský stát. Zde platily naše peníze, naše zákony, panovali tu český prezident a slovenský generální tajemník, tady jsme v tom uměli chodit. A to je důležité. Dnes bychom se museli těšit domů až někam do Lanžhotu. Inu svět se díky moderním technologiím zmenšuje. Nebo ne?

Po deseti letech mechanizátor Josef vdával dceru. To bylo nutno náležitě oslavit. Byli jsme kamarádi, přišla nám od něho pozvánka. Zábava se rozjela, něco se vypilo, kolem půlnoci si Josef přisedl k mé ženě a slovo dalo slovo. Došlo i na náš výlet do Jugoslávie. Josef ve vzpomínkách zabloudil až do striptýzového klubu v Budapešti. Byl překvapen, že o tom moje choť nemá ani potuchy...

Já nevím, tenkrát toho bylo tolik k vyprávění, že jsem na to asi nějak zapomněl či co. Nepadla nejmenší zmínka. Dodnes mám na krku obvinění ze lži. Přece: když něco zapomenu říci, nebo zamlčím, tak to není lež.

Prý ano.

Bůh sud'.

OPERACE HLEZNO

Už to je řada let, kdy na ukončení lékařského protestu „Děkujeme, odcházíme“ čekalo netrpělivě asi 3.513 lékařů, kteří se k ní připojili s obavami, aby nakonec přece jen nemuseli odejít, plus jeden já.

Já proto, že jsem měl podstoupit docela malou operaci na ortopedii a marně jsem na ni čekal. Z beznaděje jsem se rozhodl, že vyhledám nějakého zručného veterináře a požádám ho pomoc, když tu se události pohnuly. Při obědě mi v kapse zazvonil telefon. Neznámý hlas mi sděloval, že když ještě týž den odpoledne nastoupím na příslušné oddělení jedné z našich nemocnic, budu nazítří operován. Jako muž činu bývám vždy připraven na všechno. Souhlasil jsem a dal se do příprav. Předčasně. O chvíli později mi jiný hlas oznámil, že se vloudila chybička a že mám nastoupit o dva dny později v osm hodin ráno.

Nebudu popisovat postup přijímacího řízení, ale chvilkami mi to připomínalo Jiříkovo vidění. Přes všechny peripetie jsem nakonec dostal označení čárovým kódem a po sto páté přisvědčil na dotaz, zda se opravdu jedná o zásah na pravé noze. Tím se mi otevřel vstup na pokoj 111.

Během mého příchodu tam dva páni vedli hovor o fotbalu, jeden se hotovil k odchodu domů a další čekal na odvoz na sál. Můj pozdrav téměř nikdo nezaregistroval, nestálo za námahu se pokoušet někomu představit. Okamžitě se mě ujala sanitářka, která mi vyholila na příslušnou oblast na správné noze a dala několik dobrých rad.

Popis předoperační přípravy a průběhu operace by to stál za to, ale vyžádal by si mnoho místa a času. Po odchodu sanitářky přešli pánové od fotbalu k hokeji, který už nebrali tak vážně, takže bylo možno se jim vmístit do hovoru. Vypadalo to, že na pokoji asi smutno nebude.

S anesteziologem jsem uzavřel dohodu o znecitlivění pouze dolní poloviny těla a vymohl slib, že se přičiní o to, aby se operace nezvrhla v pitvu. Druhý den před polednem mě dvě sestřičky přestěhovaly na sál. Nalačno. Pod vlivem humorné atmosféry na pokoji i záruk bezpečnosti jsem s nimi cestou žertoval.

„Tak kohopak nám to sem vezete,“ ptala se sálová sestra mých doručovatelek.

„Jednoho optimistického pána. Je zdravý, v dobré náladě.“

„Tak co tady dělá, když je zdravý?“ ozval se ze sálu mužský hlas, „to je tady asi z milionářského rozmaru, ne?“

„Z milionářského ne, ale z rozmaru určitě,“ odpověděl jsem a radostně se pozdravil s anesteziologem, který se tvářil, že se na mě už od včerejška těší.

„Musíte chvilku počkat,“ sdělil mi, „než uklidí sál. Já si vás zatím připravím.“

Skrytý mechanismus zvedl postel do výšky a čísi ruce mě převalil na operační pelech. Nato mě vzala do parády sálová sestra. Zavedla mi do žíly kanylu, prováděla se mnou různé úkony a kejkle, kterým jsem se raději nesnažil porozumět. Něco zapsala do dokumentů a poručila, abych se převrátil na bok a vystrčil hřbet, jako když se protahuje kocour. Dělal jsem, co jsem mohl, ale jí se to nezdálo dostatečné. Vší

silou mi zatlačovala panděro do dutiny břišní, já jsem ho zatahoval zevnitř a vtom mě uspavač bolestivě píchl do zad.

„Poslyšte, já myslím, že to je marné, to břicho mi zase vyleze“ upozorňoval jsem ošetřovatelku na bláhovost jejího počínání. „Já vím, že to myslíte dobře...“

Ten chlap mě píchnul podruhé, tentokrát bez upozornění a zase do páteře. Včera slíbil, že to nebude bolet! Ještě jednou, a už mě tady, kamaráde, víckrát neuvidíš! Jako by četl mé myšlenky, bodl znovu. Otočii mě se na záda. Sestra mi pro jistotu začala přivazovat ruce ke stolu. „Můžete trochu nadzvednout zadek, potřebovala bych pod vás podstrčit tady ten popruh,“ požádala mě.

„Samozřejmě,“ opřel jsem se patami a zabral. Moc to nešlo. Po injekcích mi zadek ztěžkl a nohy změkly. Zabral jsem ještě jednou, usilovněji. Nejsem přece žádné béčko! Popruh podstrčila, ale podařilo se mi zajmout její ruku někde, kde nechtěla. Po krátkém urputném zápasu ji odtud vyšklubla a odjeli jsme na sál. Spíš sálek. Tak tady se dělají totální endoprotézy a podobná kouzla?! Takový kumbál!!! Kolem mě prošel mladý pan doktor s veselýma očima a informoval mě, že původní operatér, s nímž jsem byl včera seznámen, byl převelen na jiný zákrok. Jestli dovolím, bude mě operovat on. Odsouhlasil jsem to. „To je v pořádku, když vás k tomu pustí, tak asi věří, že se vám to povede.“

Prisvědčil. Ujistil se, že nejde o levou nohu a já mu ukázal křížek, který si tam včera vytvořil vážený pan kolega jako turistickou značku. „Speciálně jsem si tu nohu umyl, tak ji poznáte,“ ujistil jsem ho. „Tu nemytou nechte být!“ Byl mi vděčen.

Vůkol se zatím odehrával koncert na operační pomůcky. Každý z přítomných měl svůj úkol. Jeden zapojoval hadičky na kolíčky, druhý strkal zástrčky do patřičných zásuvek, další hledal něco pod stolem. Rozhlédl jsem se, abych zjistil, kde je obrazovka, na níž budu pozorovat průběh operace. Spatřil jsem rentgenový snímek své nohy na skle rozsvícené vitríny. Kdosi mi dal na obličej náhubek a poznamenal, že to je kvůli kyslíku. Víc si nepamatuji.

Na převaz jsem šel v neděli. Odbelhal jsem se na ošetřovnu a dozvěděl se, že mám používat hole nebo berle. Právě včas. Celou sobotu jsem chodil bez nich. Myslel jsem, že to není potřeba. Lékaři byli tajnůstkáři, moc se mi nesvěřovali. Pokud jsem se vůbec získal nějakou informací, tak od ošetřovatelek.

V pondělí ráno odvezli zřízenci jednu z prázdných postelí. Manželka mi přinesla hole. Paní z rehabilitace si mě odvedla na procvičení kloubu a potom se mnou zavedla trénink chůze ze schodů s holemi a zpět. Takového blbce ještě neučila! Nikdy jsem neměl potíže s ovládním svých údů, tentokrát jsem předvedl absolutní [nemehlo]². Byla mi hanba. Zakomplexovaný jsem se vrátil na své lůžko. Postel – cestovatelka se vrátila z výletu. Nebyla sama. Přivezla seniora s pravou rukou zavázanou ve škrobáku. Jednu nohu měl na dlaze omotanou fáčem, navíc zatíženou těžkým závažím na provázku. Jak jsme se za chvíli dozvěděli, měl ještě zlomenou klíční kost a pánev.

„To vypadá na autohavárii,“ pošepтал jsem sousedovi Karlovi. Přikývl. Oba jsme s napětím sledovali, co bude dál. Jakmile se postel ukotvila, nastoupila sanitářka ve žlutém tričku s kbelíkem vody a různými hadříky.

„Jak se jmenujete?“ zeptala se stařečka, aby věděla, o koho pečuje.

„Já jsem Pepíček Havlíků z Hradce Králové,“ zakňoural dětskou fistulí. Napadlo mě, že asi má pevnou náturu, když celý rozlámaný takhle blbne.

„Musím vás dát trochu do pořádku,“ prohlásila rázně a stáhla z něho příkrývku. Omyla mu umazaný obličej a pokračovala po těle stále směrem dolů. Vykřikl bolestí, když mu zavadila o „klíček“, jak se odborně nazývá klíční kost, a další údržbu jí rozmlouval. „Za chvíli půjdu do hrobu, už mě nemusíte tak leštit.“

Neodpověděla. Usilovně drhla. „Oni vám nechali trenky, copak s nimi budu dělat!?“ podivila se, když se dostala do pánevní oblasti. „Kterej debil vám to tak nechal?“ otázala se dědy.

„Já nevím, kdo si zaslouží ten hrdý titul,“ odvětil zkroušeně. „Asi někdo na příjmu.“

„Ty trenýrky nakonec budete muset rozstříhnout, jinak ho nevyšvobodíte,“ usoudil jsem. Souhlasila. Během práce podrobila starého pána výslechu.

Bylo mu 87 roků a nebyl účastníkem autohavárie, ani nespadol ze žebříku, což jsme soukromě považovali za variantu B. Šel do města a upadl na chodníku. Nic víc. Kromě toho, že odmítal zbytečné ceremonie kolem své osoby a občas vyjekl bolestí při manipulaci, bral své několikanásobné zranění jako fakt, s kterým se musí pro příští dny počítat.

Jakmile jsme zjistili, že se neurazí, když si z něho budeme dělat srandu, našli jsme dost důvodů k tomu, abychom tak činili. Odrážel statečně naše poznámky a kontroval vtípky na nás. Nikdy bych si

nemyslel, že když přivezou sedmaosmdesátiletého polámaného stařečka do špitálu, může se z toho vyvinout taková zábava. Krásná zábava! Na jeho účet. Když jsme se unavili vymyšlením nesmyslů, sesedli jsme se okolo něho a vyprávělo se. Pamatovali jsme toho hodně, on ještě víc. Bylo o čem hovořit, srovnávat, a na co vzpomínat. Především na zaslé časy, kdy bylo všechno lepší, protože jsme byli mladí.

Děda se rozpovídal. Žil sám. Ne dlouho, manželka mu odešla před několika týdny.

„To je pro mužského těžké,“ řekl jsem. „Samota je zlá.“

„My jsme byli jeden na druhém závislí,“ doznal. „Všude jsme chodili spolu, jeden bez druhého jsme neudělali ani krok.“

Zvážněli jsme. Každý má své trápení. Když přijde stáří, je ho o něco víc. A když je člověk na ně sám, je to ještě těžší.

Hned ráno ho začaly sestry připravovat na operaci. Včera mu prováděly odběry pro laboratoř, dnes na základě jejich výsledků dostával léky, infuze, krev a čertví co ještě. S infuzemi byl problém. Službu měla hodná a usměvavá sestřička. Jedna z nejlepších. Snažila se dědovi co nejšetrněji napíchnout žílu pro umístění kanyly. Moc se jí to nedařilo. Konečně se ta věc ocitla na hřbetu nezlomené ruky, hadička byla napojena, vše bylo v absolutním pořádku, jen lék si postavil hlavu. Že nepoteče a hotovo!

„To je divný,“ postěžovala si a zkontrolovala potrubí. „Všechno je v pořádku, ale neteče to. Asi jsem dala moc úzkou kanylu. Měla jsem strach, aby vám nepraskaly žíly.“

Zbystřil jsem pozornost. Něco se děje. Přešel jsem k panu Miroslavovi, který měl postel vedle dědy. Sestra se vrátila s novou kanylou. Přes veškeré úsilí dostat ji do žíly, se to nedařilo. Seděli jsme se na sousední posteli a pozorovali vývoj událostí.

„Praskají vám cévy, nejde mi to,“ informovala pacienta.

„To zase budu mít modřin,“ začal děda fňukat.

„To víte, jste křehkej, to dělá ten věk,“ snažil jsem se ho přivést na to, aby neobvinil ošetřovatelku.

„Už to je,“ vydechla s ulehčením a zapojila hadičku. Pozorovala lahvičku. Neubyla ani kapka.

„Zase to neteče,“ vzdychla nešťastně.“

„Asi je dědek ucpanej,“ nastínil jsem příčinu. „Nemá on cukrovku? Možná se v něm slepuje melasa.“

„Cukrovku nemá, to bude ta žíla, musím to dát někam jinam.“

„Dejte mu do toho trochu koňaku,“ doporučil Miroslav. „Ono se to nařadí a půjde to samo. To budete koukat, co to s ním udělá.“

Do pokoje vešla sanitářka. Viděla, jak sestra znovu hledá nějakou vhodnou žílu. „Copak, praskají?“ zeptala se znalecky.

„Jojo, nejde to. A ještě k tomu tady ti kluci ...!“ kývla hlavou směrem k nám.

Sanitářka nás probodla pohledem. „A ven!!!“ ukázala na dveře vztyčeným ukazováčkem pravé ruky. Vyjeli jsme z pokoje; já zapomněl hole u postele. Když jsme se po chvíli plíživě vrátili, kapačka už fungovala. Při obědě jsme seděli v jídelně s takovým malým, dost protivným chlapem. Zvláště se vnucoval se svými zdravotními problémy, fňukal a byl až moc chytrej. Nad polévkou

kňoural, že je v ní docela řídce zavářky, mohlo by tam být o pár kousků nudlí víc, ale on jí strašně málo, tak mu to je vlastně jedno, to jenom jde o princip.

Odpověděl jsem mu, že celý národ provádí úsporná opatření, je krize, zdravotnictví je ve srabu, v jakém ještě nebylo, tak holt se musí smířit s tím, že v polévce je o pár kousků zavářky méně. Nevěděl, jestli mluvím vážně nebo si dělám psinu, raději přikývl a začal dlabat. Miroslav mi potom řekl, že by s takovým dědkem nemohl být na pokoji ani den. Vrátili jsme se svorně na cimru, kde si děda Pepíček zrovna stěžoval sestřičce, že už dlouho nekakal.

„Sestři, on nemá jen ucpané cévy, on je ucpanej celej!“ konstatoval jsem. „Musíte ho nějak protáhnout, nebo jim to zítra v narkóze nadělí na operační stůl.“ Byla si toho vědoma a slíbila, že přinese čípek. V mžiku s ním byla zpátky i s povědomou mísou. Než se dědovi podařilo zasunout čípek na správné místo, probrali jsme několik důležitých aspektů jeho stavu. Po jeho komentáři pravila sestra ve dveřích: „Já bych se sem na tenhle pokoj klidně odstěhovala. Na žádném jiném nic takového není!“ Potěšilo nás to a dalo impulz k vymýšlení dalších hovadin.

Nevím, kolik času mělo uplynout, aby děda dosáhl kýženého cíle, ale odpoledne se objevily ošetřovatelky dvě. Ta, která by byla ochotná se k nám přestěhovat, tančila kolem dědovy postele indiánský tanec zvěstující útok na sousední kmen, což ho očividně zaskočilo, protože si myslel, že na srandu je tam on. Tančící sestřička mu zaváněla psychiatrií, jeho očička ustrašeně těkala z jedné ošetřovatelky na druhou a nakonec se upřela na mě, jako by hledala záchranu. Byl jsem

taky zmaten a vyčkával jsem, co se z toho vyvine. Pokrčil jsem rameny a uhnul pohledem. To už tanečnice začala ke svému folklorně – pohybovému vystoupení prozpěvovat na neznámou melodii výzvu: „Hádejte, co vám neseme!“

Děda samozřejmě nevěděl, ale když potvrdil, že dosud nekonal, dostal vysvětlení, že mu je tímto způsobem doručován klystýr. Čekal jsem, že bude odněkud vylovena plechová nádobka s vodou a hadičkou, jak jsem ji znal z dětských let. Nestalo se. Vytasili se s podivnou tubou. Něco tajného s ní kutily pod dědovou dekou, za chvíli odešly i s prázdným obalem. Zřejmě do dědy vymáčkly celý tajemný obsah.

Vzápětí vešly do našeho pokoje dvě dámy. Tak asi šedesátileté, dle vzezření patřily k vyšší společenské úrovni. Hruly se k dědově posteli, začaly se vyptávat, jak se mu daří a co se to s ním stalo. Určitě dcery pana Havlíka, o kterých se včera zmiňoval. Jedna už tu byla včera, ale to jsem byl na chodbě a byla ke mně otočena zády.

Lehl jsem si na kavalec a začal luštit křížovku. Poslouchat, co si povídají návštěvy, je neslušné. Po chvíli jedna z dcer pronesla trochu víc nahlas větu, která mě zaujala: „Tati, opera Nabucco, jak jsi na ni chtěl lístek, se hrála loni. Já jsem byla v předprodeji a chtěla jsem ti tu vstupenku koupit. Koukali na mě jako na zjevení. Že prý se nic takového nehraje. Tak jsem jim říkala, že jsi viděl plakát a chceš na to jít. Dlouho hledali a potom mi řekli, že se to hrálo v listopadu.“

Představil jsem si tu dámu, jak stojí někde v předprodeji, nóbl oblečená a připadá si jako kráva, když jí s laskavým porozuměním vysvětlují, že na nich chce nemožné. Začal jsem se smát. „Jejda, to je